

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ
KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY NAMED AFTER AL-FARABI

*«Қазақ тіл білімі: жаңа ғылыми парадигмалар
мен оқытудың инновациялық технологиялары»
атты халықаралық ғылыми-теориялық конференция*

Алматы, 19-20 сәуір 2012 жыл

**Международная научно-теоретическая конференция
«Казашское языкознание: новые научные парадигмы
и инновационные технологии обучения»**

Алматы, 19-20 апреля 2012 года.

**International scientifically-theoretical conference
«The Kazakh linguistics : the new scientific paradigms
and innovative teaching technologies»**

Almaty, April 19-20, 2012

МАЗМҰНЫ

ПЛЕНАРЛЫҚ БАЯНДАМАЛАР

Сағындықұлы Б. Түркі тілдеріндегі дауысты дыбыстардың даму тарихы.....	7
Жан Диңжиң. Қазіргі қазақ тілінің ақпарат көзі категориясы.....	10
Алишина Х.Тобольское наследие профессора Н.Ф. Катанова.....	15
Манкеева Ж. Қазіргі қазақ тіл біліміндегі жаңа ғылыми парадигмалардың қалыптасу үрдісі.....	18
Момынова Б. Ым-ишараттардың семиотикалық тектері мен функционалдығы.....	22
Әбілхак М. Әдебиет пен тілдің қатынасының бір қыры.....	25
Мулдағалиева А., Оқушева Г. Специалист XXI века. Каким он должен быть?.....	28
Еркін А. Көне ұйғыр жазбасы «Алтұн Ярұқтың» аударылу мезгілі және қытайдағы буддизм аударма дәстүрінен.....	31
Болаш Шөкей. Арнаулы атаулардың аудармасы туралы.....	34
Шалабай Б. Мәтін прагматикасы.....	40
Садықов Т., Демирйүрек Й. Бір Муундуу сөздегү үндөштүктүн фоностатистикасы.....	42
Смағұлова Г. Метафораның когнитивтік-дискурстық сипаты.....	45
Махмуд Аллахманлы. Фольклорист Бахлул Бехджат и произведение «История Гачага Наби».....	49
Әлкебаева Д. Тілдік сана.....	51
Таева Р., Қоңырбекова Т. On some aspects of teaching foreign language disciplines to graduates	54
Әбділәшімұлы Д. Қадай Тэйжының өліміне байланысты Қытай архивтерінен табылған бір парша хат және оның тілі	57

-I-

ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІНІҢ ЖАҢА ЗЕРТТЕУ ҮДЕРІСТЕРІ МЕН КОММУНИКАТИВТІ-ФУНКЦИОНАЛДЫ БАҒЫТТАРЫ

Ақымбекова Г. Қала тілінің зерттелуі туралы.....	64
Әділбекова Ж. Тілдесім феномені эмпатияның психоллингвистикалық негіздері.....	68
Әнесова Ү. Семиотикалық таңбалар жүйесіндегі символдар.....	72
Бейсембаева С. Кинесикалық компоненттер және олардың ауызша сөйлеуде берілу жолдары.....	78
Бектемірова Б., Қарағойшиева Д. Мәдениаралық құндылықтардың тілдік ерекшеліктері (қазақ, орыс, ағылшын тілдері негізінде).....	82
Бектұрғанова Ж., Молдасан Қ. Тілдің дамуы және оны зерттеудің мәселелері.....	86
Ергубекова Ж.. Эпикалық этномәдени концептілерінің фразеологизмдер арқылы вербалдануы (тілдік көрінісі).....	91
Есенова Қ. Саяси дискурстағы метафоралар қолданысының прагматикасы.....	94
Жакишева М. Қазіргі ақпараттық технологиялардың педагогикалық мүмкіндіктері.....	98
Жусанбаева С. Өлең мәтінінің семантикалық байланыстылығы.....	100
Жұбаева О. Морфологиялық репрезентация – концептуалды мазмұнның берілу жолдарының бірі.....	104
Ибраимова Ж. Тіл біліміндегі коммуникативтік семантика мәселесі.....	108
Кенжеқанова К. Адам аттарының қалыптасуының әлеуметтік мәдени негізі.....	112
Қалиұлы Б. Дүниетанымдық бейнелер және олардың ғылымтанымдық сипаты.....	116
Қошқарбаева Б., Хусаин Р. Ағылшын, қазақ тілдеріндегі диалектілердің ұлттық-мәдени ерекшеліктері.....	119
Құтжанова Г. Бағалау мағынасының зерттелуі.....	122
Мағжан С. Бейвербалды семиотика, негізгі бірліктері.....	125
Маретбаева М. Қазіргі таңда мәтін лингвистикасының даму бағыты мен теориялық мәселелеріне қысқаша шолу.....	128
Мәмбетова М. Тілдік санадағы клишелік құрылымдыр.....	134
Мұратбек Б. Бағалаушылық лексиканың лингвистикалық мәселелері.....	138
Оспанғалиева А. Жарнаманың дискурстық табиғаты.....	141

лингвистика менен лингвокультурологиянын алкагында тереңден териштирилиши кажет болгон маселе.

Булак

1. Садыков Т. Азыркы кыргыз тили: фонетика. Бишкек: Бийиктик, 2006.
2. Дыйканов К. Кыргыз тилинин терс жана кери алфавиттүү сөздүгү. Алматы: 1989.
3. Кайдаров А.Т. Строй односложных корней и основ казахского языка. Алма-Ата: Наука, 1986.
4. Жүнісбек Ө. Қазақ фонетикасы. Алматы: 2009.
5. Садыков Т. Муун үндөштүгү жөнүндө // Қазақ тил білімі: тарих, тәжірибе, болашақ. Алматы: 2011, 141-145 б.

МЕТАФОРАНЫҢ КОГНИТИВТІК-ДИСКУРСТЫҚ СИПАТЫ

Смағұлова Г., ал-Фараби атындағы ҚазҰУ профессоры

Дискурсты «жанды» сөз арқылы қабылданады деп метафораласақ, аталған троптын экспрессивті-бейнелі ерекшелігі адамның когнитивтік-дискурсивтік әрекетінің қуатты синергетикалық әсерін жасайды. Тіл мәдениетінің негізгі белгілері концептілердің қалыптасу барысында пайда болады. Түрлі деңгейлік тілдік таңбалар жүйесінің мәдени ақпараттарды жеткізу үрдісінде мәдени концептілердің вербалдануы жүзеге асырылады. Мәдени коннотация категориясы санамызда мәдениет артефактыларының көрсетілуі және аталымдардың мәдениетке тән белгілері мен қасиеттерінің өзектіленуі арқылы мәдени-прагматикалық тұтастықта метафоралы дискурстың мазмұнын қалыптастырады.

Мәдени коннотацияны тілдік семантиканың дәстүрлі макрокомпонентінің ерекше бір саласы ретінде сөз мағынасын талдағандай көбінесе этимологиялық түсінікте қарастырады. Алайда қазіргі ғылымдар тоғысында мәдени коннотация лингвомәдениеттанудың іргелі ұғымдарына қарай ойысты. Бұл ретте **мәдени коннотация** дегеніміз – тілдік бірліктердің бейнелі уәжделген екіншілік және жанама-туынды жасалуының этномәдени танымдық дискурсивті-когнитивтік интерпретациясы.

«Жанды» сөздің метафоралық синергетикасы – жаңа бейне, бейтаныс болмыстың әсері, күтпеген «үйлесімділік». М.Блэктің айтуынша: «метафора именно создает, а не выражает сходство», демек «метафора ұқсастықты көрсетпейді, шын мәнінде ұқсастықты жасайды». [1990:162].

Метафоралы сөз – дәстүрлі және уақыт бедерінен тозбайтын, тіпті ескі заманнан келе жатқан зерттеу нысаны. О баста сөздің метафорамен құбылуы риторика мен стилистикада қарастырылды, сондай-ақ, көркем сөйлеудің түрі ретінде қабылданды. Бірақ когнитивистер метафорлы сөздің түпкі бастауын адамның дүниетанымынан іздеу керек дейді. Метафораның мәні турады алғашқы талдау Аристотельдің «Поэтика» деген еңбегінде айтылады. Оның және басқа да көне грек ойшылдарының еңбектерінде метафора адам танымының басты элементі ретінде қарастырылды. Бертін келе, білім пәндерінің жеке бөліністеріне қарай, метафоралы сөзді талдауға тіл білімі басымдық берді.

Қазіргі тілтаным ғылымында метафора лексикологияда, поэтикада, прагматика мен когнитивтік лингвистикада қарастырылады. Лингвокогнитивтік теория бойынша метафораның негізін қалайтындар:

- метафоралық ойлау
- концептуалдық құрылымдар
- ассоциативтік бейнелілік
- білімді қайта өңдеу, қайта жасау.

«Жаңа метафораларда сөздің мағынасы өзгермейді, одан гөрі соған қатысты сөздерде біздің білдіретін сеніміміз бен сезіміміз өзгереді» [Миллер Дж, 1990: 279].

Әрине, Аристотельден кейін метафораның танымдық рөліне қызғушылық бәсеңдеген жоқ. Тек таксономиялық сипат қана метафоралы сөз туралы басқа көзқарастарды тудырды. Шынында метафоралы сөз бұрын когнитивтік аспектіде емес, стилистикалық аспектіде, яғни ойды жеткізудегі көремдік тәсіл ретінде қарастырылды. Бұл ретте метафора көркемдік тәсілдер тұрғысына ассоциативті-бейнелілік қырларының бір түрі ретінде зерттеле бастады. Мұндай көркемдік тәсілдің концептуалдық сипаты көпке дейін жүйелі зерттеуден тыс болды. Өткен ғасырдың соңғы отыз жылы